

Webinaria o prowadzeniu badań w sektorze kultury

Etnografia jako metoda bliska praktyce

prowadzenie: prof. dr hab. Monika Kostera

ETNOGRAFICZNE BADANIA ORGANIZACJI

Susan Bates-North

Kiedy badania jakościowe?

- Jeśli coś można policzyć, to należy to policzyć
- Jeśli można sformułować hipotezę, to należy to zrobić i przeprowadzić badania ilościowe
- Jeśli można zadać proste pytanie, to należy przeprowadzić survey
- **Metody jakościowe wyłącznie wtedy gdy nie ma prostych pytań**

Co to wnosi?

- Wiedza z badań jakościowych jest bliska doświadczeniu i trybowi w jakim się uczymy. Pozwala przyjrzeć się ciekawych i istotnym przykładom – uczyć się z cudzych sukcesów i błędów. Daje układ odniesienia który może rozwijać refleksyjność. Jest to ważne szczególnie w problematycznych czasach, gdy potrzeba nowych rozwiązań.

Stanisław Witkiewicz

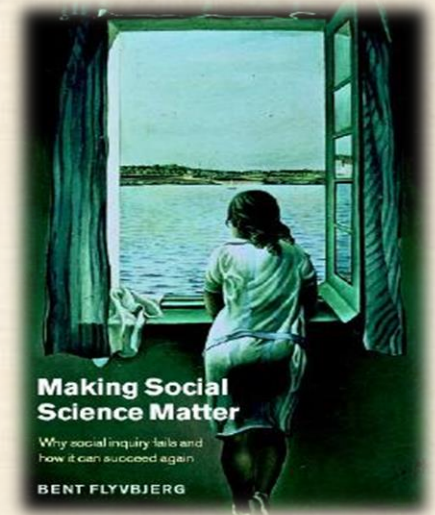
Co bada się jakościowo?

- Pytania eksplorujące
- Kiedy założenia u podłoża dominujących modeli są podejrzone
- Kiedy bogactwo kontekstu jest istotne
- Kiedy istnieją ważne bariery zaufania/ poznania

Po co badania jakościowe?

Pomagają rozwiązać praktyczne
aczkolwiek złożone problemy społeczne:

- Dokąd zmierzamy?
- Kto wygrywa, a kto traci na tym?
- Czy ten kierunek rozwoju jest
pożądany?
- Jeśli nie, to co powinniśmy z tym
zrobić? (Bent Flyvbjerg, 2001)

Badania jakościowe są eksplorujące

Kategorie z badań są bliskie praktyki ale nie identyczne z nią:

- Kategorie empiryczne nie mogą być potoczne
- Kategorie analityczne (rama teoretyczna) „jak dżdżownice”, muszą „przegryzać” materiał nie niszcząc go

Badania jakościowe

- Etnografia
- Teoria ugruntowana
- Etnometodologia
- Metody oparte na sztuce

Etnografia organizacji

- Badania organizacji za pośrednictwem kultury, we właściwym kontekście
- Długotrwałe
- Co najmniej dwie jakościowe metody badawcze
- Główne metody: wywiad antropologiczny, obserwacja, analiza tekstu

Podejście do badań

- Metodologia i podejście do badań (Tony Watson, 2011; Hugo Gaggiotti, Monika Kostera & Paweł Krzyworzeka, 2017)
- „rodzaj badania [...] poświęconego organizacjom i procesom organizowania [...] skoncentrowanego na szerszych aspektach organizowania” (Sierk Ybema, Dvora Yanow, Harry Wels & Frans Kamsteeg, 2009).

Praktyczność etnografii

- Etnografia może być widziana jako szczególny rodzaj badania tego, co niemierzalne celem „reprezentacji kultury” w której żyjemy (John Van Maanen, 2011)

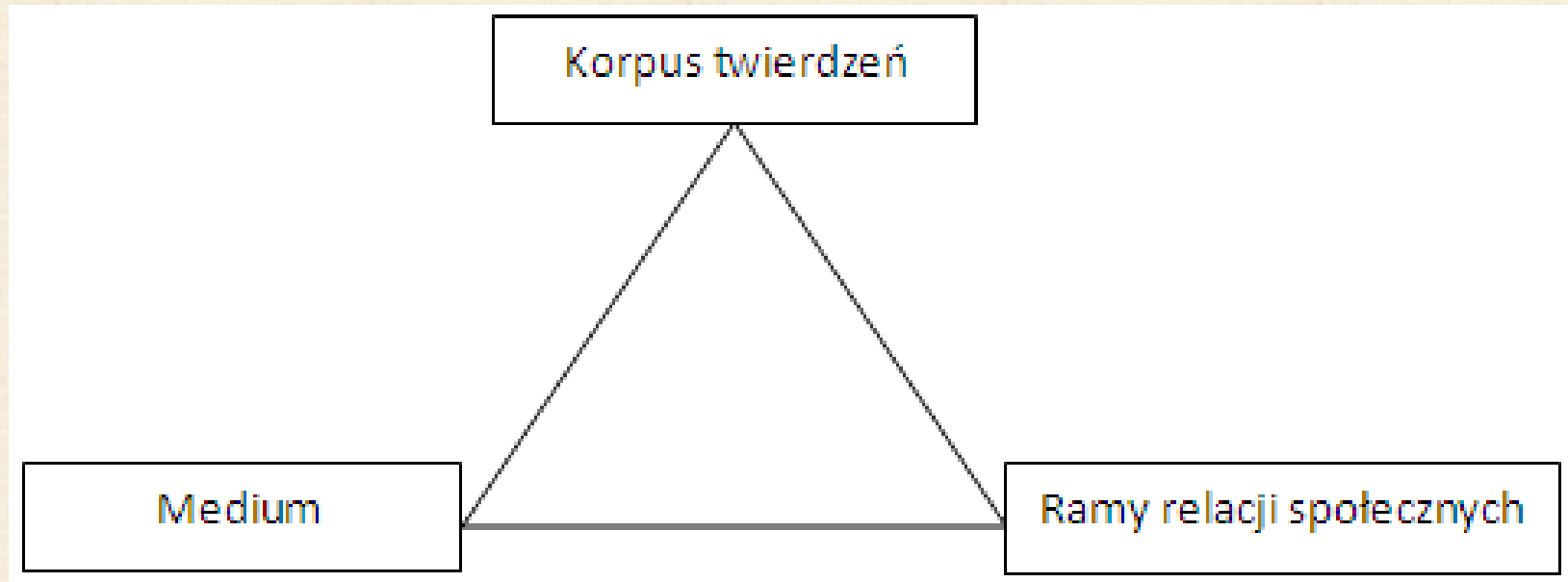
Po co praktykom etnografia?

- Często etnografowie mówią o „znajdowaniu, patrząc gdzie indziej” - nierzadko łatwiej jest odkryć przyczynę jakiegoś zjawiska, dostrzec pewne powiązania, zrozumieć je, gdy nie pyta się o nie wprost, gdy nie patrzy się właśnie tam, gdzie - jak się wydaje - znajduje się epicentrum. Specyfika badań etnograficznych umożliwia takie właśnie patrzenie „obok” - i odkrywanie. (Amanda Krzyworzeka, Paweł Krzyworzeka, 2012)

Wiedza etnograficzna

- Po pierwsze, na wiedzę składa się zbiór konkretnych twierdzeń i idei dotyczących różnych aspektów rzeczywistości. Po drugie - ponieważ nieodłącznym aspektem wiedzy jest komunikacja - jej „obliczem” będą też sposoby komunikowania i tworzenia wiedzy za pomocą jednego lub wielu mediów, takich jak słowa, gesty, symbole. [...] Komunikowanie się - dystrybuowanie wiedzy - odbywa się w ramach ustanowionych relacji społecznych, które stanowią trzecie „oblicze” wiedzy. Dostrzeżenie tych różnych aspektów daje typowy dla etnografii wgląd w rzeczywistość społeczną, łączący elementy pozornie odrębne (np. „zezowate patrzenie” i holizm) (Amanda Krzyworzeka i Paweł Krzyworzeka, 2012)

Wiedza etnograficzna

- Trzy oblicza wiedzy etnograficznej
(Amanda Krzyworzeka i Paweł Krzyworzeka, 2012)

Wiedza pochodząca z etnografii jest holistyczna

- Wiedza zyskana dzięki etografii organizacji [...] dotyczy idei i praktyk bezpośrednio istotnych dla terenu (i innych, podobnych) i jest z natury holistyczna, to znaczy, pomaga pojąć świat społeczny w całej swojej dynamice i złożoności, pomaga widzieć zjawiska w szerszym kontekście. (John Van Maanen, 2006)

Co bada etnograf?

- Procesy i praktyki, nie zreifikowane elementy i artefakty
- Ludzie nie widzą "świata w ogóle", ale poznają i widzą "swój świat" poprzez specyficzne kulturowo ramy odniesienia.
- Wszystkie ludzkie działania, choć wydawać się mogą konkretne i realne, są stale kreowane poprzez tworzenie i nadawanie sensu.

W jaki sposób badać kulturę?

- [...] „ukazać skomplikowane, stale tworzące się połączenia między przyjmowanymi za oczywiste sposobami rozumienia i ludzkimi działaniami” (Schwartz-Shea, 2006)
- Być wrażliwą na właściwości organizacji, które mogą się zdawać badalnymi i powszednimi (Daniel Neyland, 2008).
- Zauważać kulturowe rozumienia ludzi dotyczące „znaczeń pracy, kariery, życia” (John Van Maanen, 2015)

Cel etnografii

- „Celem etnografii jest zrozumienie i zgodne z prawdą przedstawienie ludzkiego doświadczenia. W efekcie etnografia ma potencjał by kształtować projekty i praktyki [...] wszystkich, którzy wchodą w sytuacje takiego typu jak przedstawione w badaniu” (Tony Watson, 2011)

Etnografia to relacja

- Etnografia jest zainteresowana tym w jaki sposób działają i żyją grupy i społeczności. Badacze eksplorują wydarzenia i pozostają wrażliwi na język, rytuały i artefakty w danym kontekście (Ann Cunliffe, 2010).

Interpretacja to translacja

- Zanurzenie i translacja (Ann Cunliffe, 2010).
- [...]”zasadniczo opiera się na *translacji*, eksploracji, uczeniu się i dokumentowaniu jednej perspektywy, a jednocześnie sporządzanie jej mapy względem innej., (Michael Agar, 2010)
- [...]”jest aktywnie usytuowana między silnymi systemami znaczeń. Zadaje pytania na pograniczu cywilizacji, kultur, ras i płci. Etnografia dekoduje i koduje ponownie, opowiadając o podstawach kolektywnego porządku i różnorodności, inkluzji i ekskluzji.” (James Clifford, 1986, pp. 2–3).

Translacja praktyczna

- Wnioski z badań etnograficznych powinny być istotne i rozpoznawalne dla osób z podobnych terenów badawczych (David Wästerfors, 2019)
- Wiedza *pouczająca*, nie preskryptywna, nie upraszczająca lecz ucząca na sensownym przykładzie (Bob Simpson, 2012)
- Holizm etnografii:
„Daleko posunięta specjalizacja dyscyplin zajmujących się badaniem społeczeństw zachodnich, takich jak psychologia, nauki o zarządzaniu, pedagogika, socjologia, ekonomia, politologia, sprzyja postrzeganiu działań ludzkich jako odrębnych sfer: edukacji, kierowania i organizowania, stanów wewnętrznych, działań gospodarczych, polityki. Etnografowie z kolei, nawet badając przedstawicieli świata zachodniego, pozostają wierni szerokiemu spojrzeniu i umiejscawianiu badanych zjawisk w szerokim kontekście społeczno-kulturowym, co sprzyja specyficznym odkryciom. Jest to jedna z cech etnografii, które odpowiadają za to, że etnograficzna tradycja metodologiczna jest inspirująca dla przedstawicieli innych dyscyplin akademickich, w tym nauk o zarządzaniu” (Amanda Krzyworzeka i Paweł Krzyworzeka, 2012)

Metody badawcze

- Obserwacja:
nieuczestnicząca,
uczestnicząca,
bezpośrednia,
shadowing;
- Wywiady i rozmowy,
powracanie do
rzmówców;
- Analiza tekstów

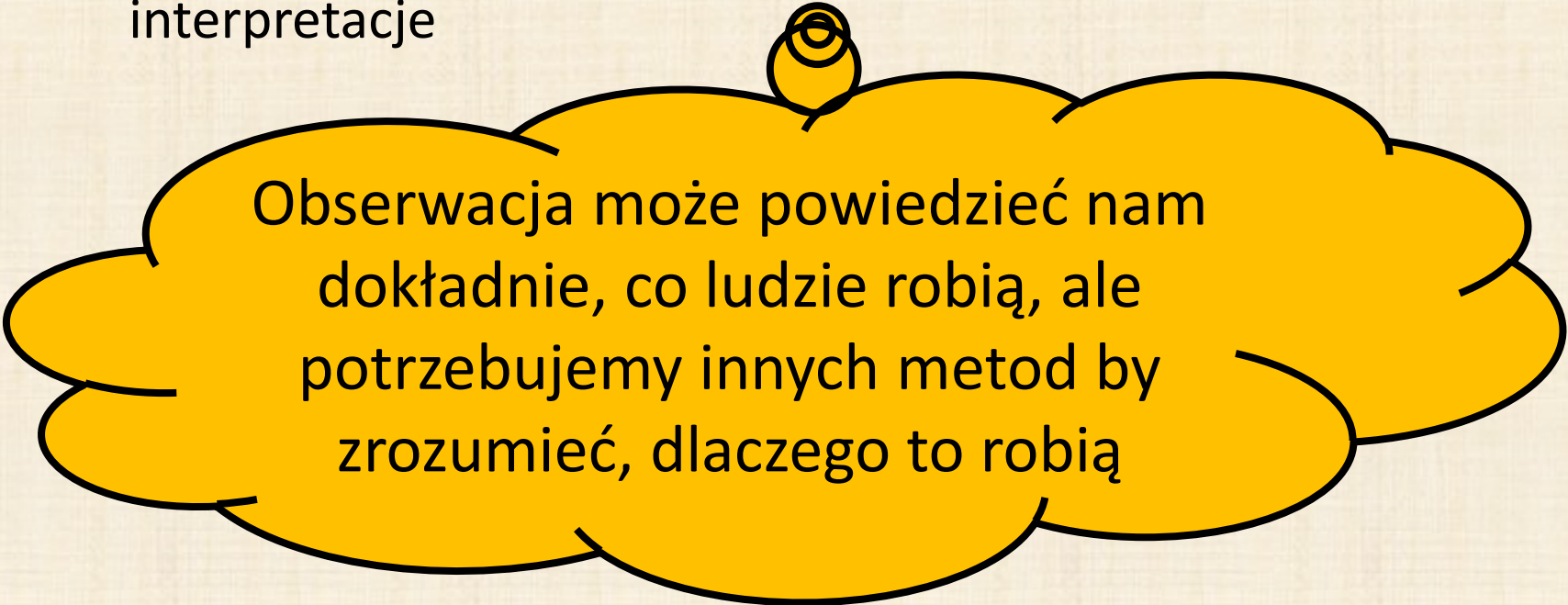
Obserwacja

Właściwa metoda by...

- Bezpośrednio studiować zachowania
- Badać praktyki raczej niż interpretacje

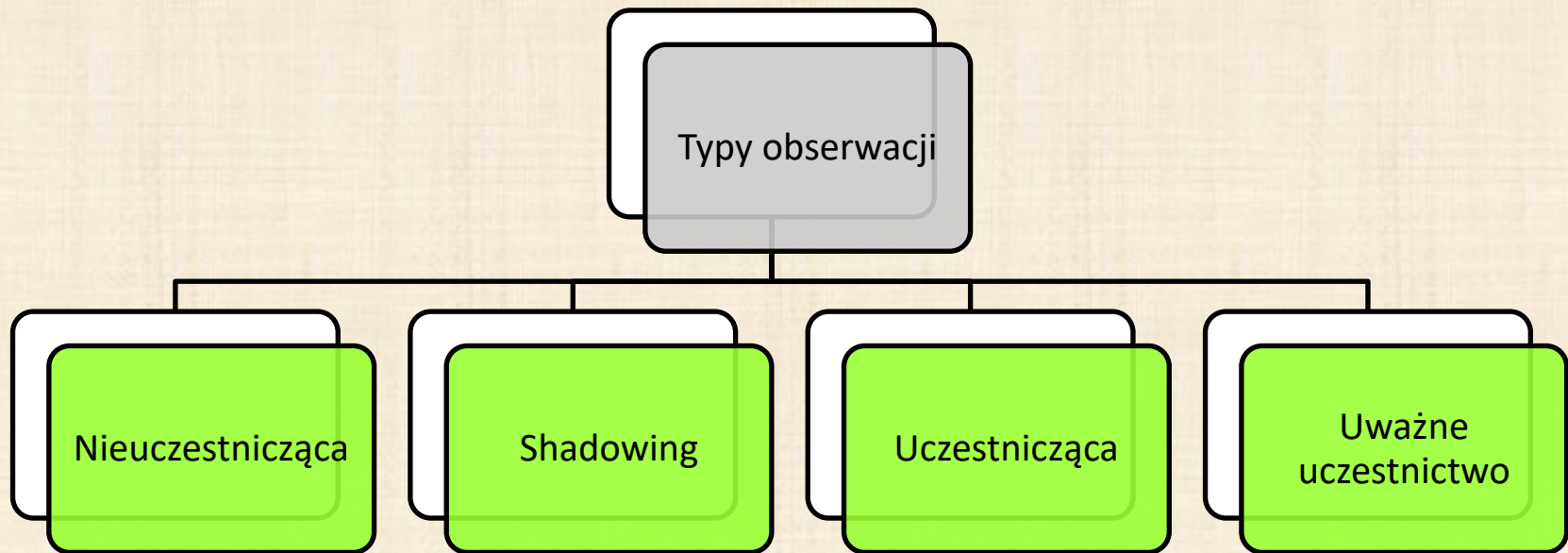
Niewłaściwa metoda by...

- Dostarczać wyjaśnień zachowań

Obserwacja może powiedzieć nam dokładnie, co ludzie robią, ale potrzebujemy innych metod by zrozumieć, dlaczego to robią

Obserwacja

Obserwacja

- Metoda badawcza polegająca na przebywaniu w terenie przez badacza i raportowaniu działań mających tam miejsce.
- Różni się od potocznego postrzegania tym, że badacz stara się oddzielić obserwację od interpretacji.

Wywiad antropologiczny

Wywiad antropologiczny (otwarty):

- Brak planu, brak przygotowanych pytań (można mieć główny temat)
- Podążanie za sformułowaniami rozmówcy, „dopytywanie” o tematy, które rozmówca wspomniał,
- Prośba o ilustrowanie stwierdzeń konkretnymi przykładami, opowieściami o tym, „jak naprawdę było” - suche definicje są bez wartości,
- Wywiad długotrwały, co najmniej godzina,
- Nie narzucanie języka badacza, powinien być to terenu,
- Uważne słuchanie,
- Kontakt wzrokowy,
- Wraca się do tego samego rozmówcy kilkakrotnie

Wywiad antropologiczny

- Zdobycie zaufania rozmówcy,
- Pełna anonimowość, by chronić rozmówcę
- Miejsce i czas wywiadu ważne – w pracy, w kawiarni, w domu?...
- Otwartość na nowe, nieznane treści – taki wywiad przeprowadza się po to, by dowiedzieć się czegoś, o czym dotąd nie wiedzieliśmy,
- Dyktafon bywa przydatny, ale trzeba spytać rozmówcę, czy można nagrywać,
- Notatki przydają się, bo notujemy gest, zachowanie, otoczenie,
- Wywiady transkrybuje się w całości, na ogół osobiście.

Analiza tekstu

- Ustrukturalizowana analiza tekstów
- Pokazuje kontekst badanych zjawisk, główne dyskursy dotyczące danego tematu, studiuje wzorce/stronnicze tendencje w ich prezentowaniu.
- Czytanie ze zrozumieniem
- Lekarstwo na anachroniczność

Notatki

- Obserwacje należy notować na bieżąco i szczegółowo
- Notatki powinny zawierać auto-refleksje i opis wydarzeń

Między powierzchownością a organizacyjną rzeczywistością

- Powierzchnowość i szybkość etnografii organizacji często krytykowane (Paul Bate, 1997; Susan Wright, 1994).
- Powierzchnowość jest błędem ale organizacje są zazwyczaj mniej pochłaniającymi kulturami, niż inne. Ludzie mają swoje życie poza organizacją.

Odmiany etnografii

- Etnografia refleksyjna (Ann Cunliffe, 2003), znana też jako nowa etnografia (Bud Goodall, 2000)
- Etnografia afektów (Kathleen Stewart, 2007)
- Etnografia krytyczna (Tommy Jensen, 2020)
- Etnografia zaangażowana (Roth Behar, 1995)
- Autoetnografia (Carolyn Ellis, 2004)
- Alteretnografia (Daniel Ericsson and Monika Kostera, 2020)

Przykład

- Problem badawczy: jak zarządza się gospodarczo sprawne, gdy głównym celem nie jest zysk finansowy?
- Organizacje alternatywne
- Etnografia organizacji
- Od 2012 roku do tej pory
- 2014-2016 European Union Marie Curie Fellowship
Programme: FP7, 627429
ECOPREN FP7 PEOPLE 2013
IEF

Kryteria

- Gęsty opis
 - Problematyzacja
 - Osobiste zaangażowanie w teren
 - Proces, czas, trwanie
 - Wiarygodność opisu
 - Zrozumienie, refleksyjność
(wyobraźnia socjologiczna: Charles Wright Mills)
 - Reprezentacja, głos
 - Metody, *design*, triangulacja
- (Sylwia Ciuk, Julitte Konig & Monika Kostera)

Gęsty opis

- Nie tylko działania i zachowania ale także kontekst (Clifford Geertz, 1973 za Gilbertem Ryle)
- Etnografia powinna skupiać się na interpretowaniu sensów i znaczeń obserwowanych działań, a nie zapisywaniu zaobserwowanych faktów i poszukiwaniu obiektywnych zasad ich funkcjonowania.
- Kultura nie jest obiektywnym, jednorodnym mechanizmem determinującym działania. Opis gęsty przedstawia kulturę jako dynamiczny kontekst w którym działania i zjawiska nabierają sensu. Kultury nie da się góry przewidzieć.
- Uwaga etnografa koncentruje się na sensie wydarzenia w konkretnej sytuacji.
- Gęsty opis pokazuje różne perspektywy i interpretacje.

Literatura

- Geertz, Clifford. "Thick Description: Toward an Interpretive Theory of Culture." In: *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. New York: Basic Books, 1973. 3-30.
- Kostera, Monika i Nancy Harding (2021) *Organizational ethnography*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Malinowski, Bronisław (1922) *Argonauts of the Western Pacific*. London: Routledge and Kogan Paul.
- Silverman, David (2005) *Doing Qualitative Research*. London: SAGE.
- Silverman, David (2006) *Interpreting Qualitative Data, 3rd Edition*. London: SAGE.